

KOBİ'lerin Kredi Değerliliğinin Ölçümünde Ortaya Çıkan Sorunlar: Çözüme Yönelik Bir Uygulama Örneği

Hicabi ERSOY¹, Nesrin ORAL²

Özet

“Küçük ve Orta Boy İşletmeler” olarak bilinen KOBİ'lerin genellikle düşük sermayelerle kurulmaları ve bu sebeple piyasadaki olumsuz hareketlere karşı daha kırılgan olmaları, kredi veren kuruluşlar tarafından yüksek riskli olarak değerlendirilmelerine sebep olmaktadır. Ayrıca KOBİ'lerin birçoğunun muhasebe kayıtlarındaki özensizlikler ve zaman zaman tutarsız mali verileri, kredi veren kuruluşlar tarafından kredi değerliliği ölçümünde sağlıklı değerlendirme yapılabilmesine engel olabilmektedir. Kredi ve finansman sağlama güçlükleri KOBİ'lerin en büyük ve en önemli sorunlarının başında gelmektedir. Genellikle finansman taleplerinde bankaları kullanan KOBİ'ler, diğer finansman araçlarını ise göreceli olarak daha az tercih etmektedirler. Finansman taleplerini bankalardan karşılamak isteyen bu tip işletmelerin, öncelikli olarak ilgili kalitatif verilerini düzenli bir hale getirmeleri beklenmektedir. Belirtilen sorunların minimum seviyeye indirilerek KOBİ'lerin finansman kanallarına ulaşmalarının kolaylaştırılmasının ülke ekonomisi üzerinde olumlu etki yaratacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, Kredi Derecelendirmesi, Banka Kredisi

The Problems to Measure the Creditworthiness of the SME's: An Application Sample to Resolve the Issue

Abstract

As small and average size firms called SMEs are set up by small amounts of capital and therefore open to negative trends in the market, so credit suppliers consider SMEs as having high risk. Carelessness in accounting records of SMEs as well as inconsistent financial details shall result in unsound evaluation by credit suppliers concerning creditability. Credit and financing are among the most important and greatest problems of SMEs. It is anticipated that decreasing financing problems of SME into minimum level will have positive impact on country economy. SMEs using banks generally for financing demands relatively prefer utilizing other financing instruments. Such type of small firms desiring to satisfy their financing needs from banks is primarily expected to make their qualitative data regularly.

Keywords: SMEs, Credit Rating, Bank Credits.

¹ İstanbul Ticaret Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi, İstanbul-TÜRKİYE
E-posta: hersoy@ticaret.edu.tr

² ING Bank Müşteri İlişkileri Yetkilisi, İstanbul-TÜRKİYE

Giriş

Girişimcilerin ağırlıklı olarak öz kaynaklarıyla oluşturdukları işletmeler olan KOBİ'ler; genellikle küçük sermayelerle kurulurlar. KOBİ'ler gerek istihdam yaratmaları gerekse katma değerleri ile ülke ekonomisi açısından önemli yere sahiptirler. İşletmenin devamlılığını sürdürebilmesi için de ilave finansman kaynağı gerekir. Finansman ihtiyacı KOBİ'lerin sorunları arasında büyük öneme sahiptir. Bu sorunun giderilmesinde ise iç kaynaklar yetersiz kalmakta, dolayısıyla dış kaynak ihtiyacı kaçınılmaz olmaktadır. KOBİ'lere kaynak sağlayan kuruluşlar arasında olan bankalar risk ölçümlemesini yapabilmek için KOBİ'lerden bilgi talep etmekte ve bu bilgiler doğrultusunda risk analizi aşamasında derecelendirme sistemleri kullanılmaktadır. Bu sistemler genellikle bankaların kendi içerisinde oluşturdukları bir modelleme veya bir derecelendirme kuruluşundan alınan destekle gerçekleştirilmektedir.

Bankalar KOBİ'lere kredi limiti açmadan önce bu işletmelerin kayıt dışı bilançoları olduğu varsayımı ile hareket ederek kantitatif verilerin yanı sıra kalitatif verilere de büyük önem vermektedir. Kalitatif bilgiler işletmenin mali verilerinin tamamlayıcısı olduklarından kredi talebinde bulunan firmanın derecelendirme notu üzerinde büyük etkiye sahip bulunmaktadır. Kredi tahsis kararları ise bankalar ve derecelendirme şirketleri tarafından işletmelerin kantitatif ve kalitatif bilgileri üzerinden yapılan derecelendirme neticesinde oluşan nota göre verilmektedir. Bu kararda kullanılacak kredinin faiz oranı da belirlenmektedir. İşletmenin kredi notuna göre risk seviyesi belirlenip kredi limiti tahsis edilerek riski yüksek olan firmaya yüksek faiz oranı üzerinden kredilendirme yapılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; ülke ekonomisi üzerinde büyük öneme sahip KOBİ'lerin yaşadığı kredi ve finansman taleplerinin değerlendirilmesi sürecinde; KOBİ'lerin kendi yapılarından kaynaklanan sorunlar nedeniyle finansman ihtiyaçlarını gidermede yaşadıkları engelleri minimum seviyeye indirebilmeleri için bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır. Çalışmanın uygulama bölümünde; ticaret sektöründe faaliyet gösteren Gıda, Tarım ve Hayvancılık alt sektöründeki bir işletmenin, derecelendirme kuruluşu tarafından oluşturulan kredi puanı değerlendirilmiştir. İşletmeye ait kantitatif veriler %70, kalitatif veriler ise %30 etki oranına sahiptir. Çalışmanın ilk bölümü giriş bölümüdür. İkinci bölümde KOBİ kredilerinin değerlendirilmesi ve kredi derecelendirme sistemi açıklanmıştır. Üçüncü bölüm örnek uygulama çalışmasını içermekte olup iki kısımdan oluşmakta, firmanın ilk kısımdaki puanı ile ikinci kısımda kalitatif verilerde yapılan düzenlemeler sonucunda oluşan yeni durum ortaya konulmaktadır. Sonuç

bölümünde ise oluşan yeni duruma göre her iki puanlamanın karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi yapılmış ve geliştirilen öneriler sunulmuştur.

KOBİ Kredilerinin Değerlendirilmesi ve Kredi Derecelendirme Sistemi

Yukarıda belirtildiği gibi ülke ekonomilerinde büyük öneme sahip olan KOBİ'lerin finansman ihtiyacını gidermedeki en büyük fon kaynakları bankalardır. Diğer taraftan, KOBİ'ler için bankalar ne kadar önemliyse, bankalar için de KOBİ'ler o kadar önemlidir. Bu nedenle KOBİ'ler ekonomi için doğrudan olduğu gibi bankacılık sektörü için de büyük öneme sahiptir.

Derecelendirme, firmaların gerek finansal verileri gerekse finansal olmayan verilerinin mevcut ve geçmişteki performanslarının değerlendirilerek, gelecek performans tahminleri çerçevesinde firmaya standart bir puan verme işlemidir. Başka bir ifade ile aslında derecelendirme firmanın taşıdığı riskin ya da karşı tarafın maruz kalacağı riskin sayısallaştırılmasıdır. Derecelendirme, firmaların performanslarının objektif kriterlere göre belirlenmesini sağlamaktadır. Buradan elde edilen çıktı yani firmanın derecesi aynı zamanda firma için bir “finansal not” oluşturmaktadır. Bu not, gerek kredi başvurularında, gerekse firmaların diğer firmalar, ortakları, müşterileri, tedarikçileri ve diğer işletme ilgilileri ile ilişkilerinde aradaki “asimetrik bilgi” ve “gizli/saklı bilgi” sorununu ortadan kaldıran performansın göstergesi olmaktadır. Derecelendirme notu ile firmanın borç ödeme gücü iyiden kötüye doğru, harflerden oluşan bir skala kullanılarak yapılmaktadır. Geçmişten bugüne kredi derecelendirme çalışmaları, oran analizi, fon akım analizi, nakit akış analizi gibi yöntemler kullanılarak yapılmaktadır. Günümüzde de bu analiz yöntemleri gerek bankalar gerekse derecelendirme kuruluşları tarafından hala kullanılmakla beraber daha objektif yöntemlerin uygulanabilirlik çalışmaları önem kazanmaktadır.³

Türkiye’de kredi derecelendirme, düzenleyici kuruluşlar tarafından tüm şirketler için zorunlu kılınmadığı için kredi derecelendirme kültürü henüz oluşmamıştır. Bu kültürün oluşabilmesi için derecelendirme şirketlerinin yanı sıra düzenleyici kuruluşların daha aktif rol alması gerekmektedir. Bu doğrultuda Basel uygulamaları, bu kültürün oluşmasında katkı sağlayacaktır. Basel uygulamaları neticesinde şirketlerin sadece kefaletle veya maddi teminatlarla değil, kendi ürettikleri değer karşılığında ve kendi kredi değerleriyle kredi kullanmalarını kolaylaştıracaktır. Ancak, Basel doğrudan kredi derecelendirme ile alakalı olmadığı için bu kültürün oluşmasında tek

³ Kemalettin Çonkar ve N. Serap Yolaş Vurur, “Türkiye’de KOBİLER Derecelendirilme Notu Almalı mı?”, Basel II’ye Geçiş Öncesi KOBİ’lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorun ve Çözüm Önerileri Bildiriler Kitabı, İzmir Ekonomi Üniversitesi, 2-4 Mayıs 2008. s. 137.

başına yeterli olmayacaktır. Basel özünde bankaların sermaye yeterliliğinden emin olmak isteyen ve bu doğrultuda bankaların finansal yapılarının doğru olmasını sağlayan bir mekanizmadır. Basel'e göre kredi verilirken fon ihtiyacı olan tarafın kredi derecesi dikkate alınacak, bankalar buna göre karşılık ayıracaktır. Bu bağlamda verilen kredi derecesi iyiyse daha az karşılık ayrılacak, kredi derecesi kötü ise daha fazla karşılık ayrılacaktır. Derecelendirme kuruluşlarınca verilecek derece bilgileri, Basel II kapsamında bankalarca dış derece olarak değerlendirilerek kredi borçlusunun dâhil olduğu varlık sınıfı için belirlenen risk ağırlıklarının tespitinde kullanılacaktır. Her derecelendirme kuruluşu, kamuoyuna duyurmak zorunda olduğu derecelendirme metodolojisi kapsamında kullanacağı verinin tamamını derecelendirilecek firmadan talep edecektir. Dolayısıyla derecelendirme için gerekli bilgi/belgeler derecelendirme kuruluşları arasında farklılık arz edebilecektir. Bununla birlikte, risk ölçüm metodolojilerinin uluslararası kabul görmüş standartları, derecelendirilen firmanın mali yapısının objektif olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu nedenle, derecelendirilecek firmalardan; güvenilir mali tablolar hazırlamaları, kurum yöneticileri ile ilgili sektör deneyimi, şirket içindeki rolü, yönetim yetenekleri gibi bilgilerin, firmanın derecelendirme dönemi ile ilgili gelir gider projeksiyonlarının ve ortaklık yapısına ilişkin bilgilerin talep edilmesi beklenebilecektir. Ayrıca kredilerin, en az riskliden en çok riskliye doğru sıralanması prensibi vardır. Bu durumda firmaların derecelendirme notu düştükçe ödeyecekleri faiz maliyeti yükselmektedir.⁴

Kredi derecelendirmede oluşan kredi notu, bir firmaya kredi tahsis ederken bankanın o firma için taşıdığı riskin matematiksel ifadesidir. Kredi notu ile sorunlu kredi önceden öngörülmüş olmakta ve bu not kredi kararında büyük etki yapmaktadır. Risk derecelendirme sistemleri; risk profilinin portföy bazında izlenmesine olanak veren kredi müşterilerini yükümlülüklerini yerine getirme güçlerine göre sınıflandıran, müşterilerin kredi değerliliklerini belirlemeye olanak veren ölçek sistemleridir. Derece notu bankanın kredi riskini üstlendikleri borçluları, risklilik seviyeleri itibariyle birbirinden ayırma işlevi görmektedir.⁵

Derecelendirme sistemi, kredi riskinin değerlendirilmesini içsel derecelerin tahsisi, temerrüt ve kayıp tahminlerinin sayısallaştırılmasını destekleyecek

⁴ Erdal Tanas Karagöl ve Ülkü İstiklal Mihçioğur, **Kredi Derecelendirme Kuruluşları: Alternatif Arayışlar, STK (Siyaset ve Toplum Araştırmaları Vakfı) Rapor**, Eylül 2012, s.26.

⁵ Hasan Candan ve Alper Özün, **Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II**, İstanbul: T.C. İş Bankası Kültür Yayınları, 1. baskı, 2006, s. 156.

her türlü yöntem, süreç, kontrol, veri biriktirme faaliyetleri ve bilgi işlem sistemlerini içerir.⁶

Derece, kredi müşterisinin kredibilitesinin sayısal olarak değerlendirilmesidir. Derecelendirme, kredi müşterisinin borcunu ödeme kapasitesini belirler. Derecelendirme müşterileri risklerine göre sınıflandırmak ve sıralamak, müşterilerin gelecekte temerrüde düşme olasılıklarını tahmin etmek için kullanılır. Kredi skoru en basit tanımıyla, bir müşterinin kredi ya da herhangi bir banka ürününe başvururken verdiği cevapların değerlendirilmesidir. Her yanıtın bir skor puanı vardır. Tüm sorulara verilen cevapların yanıtları toplandığında bu toplam; belirlenen eşik değerini geçiyorsa, müşterinin kredi talebi onaylanır, aksi halde reddedilir. Onaylanan kredilerin fiyatı, teminatı, limiti toplam skor puanına göre belirlenir. İki çeşit derecelendirme vardır. Dışsal Derecelendirme ve İçsel Derecelendirme. Dışsal derecelendirme notu; dış değerlendirme ve denetleme kuruluşları tarafından firmalara oluşturulan derece notudur. İçsel derecelendirme ise bankaların kendi müşterileri için oluşturmuş oldukları derecelendirmedir.⁷

Örnek Uygulama Çalışması

XYZ işletmesinin kredi derecelendirmesinde kantitatif ve kalitatif bilgilerin analizi, derecelendirme şirketleri tarafından kullanılan sistem üzerinden yapılmıştır. Kredi değerlilik ölçümü sonrasında işletmenin kredi geri ödeme kapasitesi değerlendirilmiştir.

Örnek Uygulamanın Kapsam ve Yöntemi

Uygulama iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Ticaret sektörünün; Gıda, Tarım ve Hayvancılık alanında faaliyet gösteren işletmenin 2010-2011-2012 yıllarına ait mali verileri ve kalitatif bilgileri ile kredi derecelendirilmesi yapılmıştır. İkinci bölümde ise işletmenin mali verileri yani kantitatif verileri sabit kalmak üzere, kalitatif verilerinde yapılan düzenlemeler ile firma yeniden derecelendirilmiştir ve iki notun değerlendirilmesi yapılmıştır.

Derecelendirme şirketleri tarafından kredi notu oluşumunda baz alınan “Ortaklardan Bağımsızlık Notları”, “Desteklenme Notları”, “Uzun ve Kısa Dönem Notları”, “Derecelendirme Notları” dikkate alınarak, firmanın oluşan kredi notu üzerinden değerlendirilme yapılmıştır.

⁶ Bankacılar Dergisi; **Kredi Riski Modelleri**, TBB Çalışma Grubu, Sayı:57, 2006, s. 33.

⁷ Haluk Yalçın, Alper Önder, Kaan Aksel ve Nazlı Özyürek, **Şirket Derecelendirmesinde Basel II Perspektifi**, PwC Türkiye V. Çözüm Ortaklığı Platformu, Aralık 2006, s. 30- 32.

Tablo 1. Ortaklardan Bağımsızlık Notları

Kategori	Tanım
A	Çok güçlü bir kuruluşu belirtir. Olağanüstü karlılık, bilanço bütünlüğü ve imtiyazları, yönetimi, faaliyet ortamı ve beklentileri ifade eder. Dış destek olmadan yükümlülüklerini en rahat şekilde yerine getireceği beklenir.
AB	A ve B notlarının arasında kaldığını gösterir.
B	Güçlü bir kuruluşu belirtir. Güçlü karlılık, bilanço bütünlüğü/imtiyazları, yönetimi, faaliyet ortamı ve beklentileri ifade eder. Kuruluşla ilgili herhangi büyük bir endişe yoktur. Dış destek olmadan yükümlülüklerini rahat şekilde yerine getireceği beklenir.
BC	B ve C notlarının arasında kaldığını gösterir.
C	Orta düzeyde yeterli bir kuruluş olduğunu belirtir. Yeterli düzeyde karlılık, bilanço bütünlüğü/imtiyazları, yönetimi, faaliyet ortamı ve beklentileri ifade eder. Dış destek olmadan yükümlülüklerini yerine getireceği beklenir.
CD	C ve D notlarının arasında kaldığını gösterir.
D	İçten veya dıştan kaynaklanan bazı zayıflıkları olan bir kuruluşu belirtir. Karlılık, bilanço bütünlüğü ve imtiyazları, yönetimi, faaliyet ortamı ve beklentileri hakkında endişeler vardır. Dış destek olmadan yükümlülüklerini yerine getirmesinde belirsizlikler söz konusudur.
E	Harici desteğe ihtiyacı olan ve ciddi sorunları olan bir kuruluşu belirtir. Dış destek olmadan yükümlülüklerini yerine getiremeyeceği varsayılır.

Tablo 2. Desteklenme, Uzun ve Kısa Dönem Notları

Desteklenme Notları	Tanım
1	Dış destek ihtimali yüksektir. Desteğin sahibi en yüksek kredi notuna sahiptir ve destekleme eğilimi çok yüksektir. Toplumsal ve kamusal destek en üst düzeydedir.
2	Dış destek ihtimali makul seviyededir. Desteğin sahibi yüksek kredi notuna sahiptir ve destekleme eğilimi yüksektir. Toplumsal ve kamusal destek yüksektir.
3	Dış destek ihtimali yeterli seviyededir. Bazı belirsizliklere rağmen, desteğin sahibinin destekleme eğilimi, mali durumu ve kabiliyeti ile toplumsal ve kamusal desteğin yeterli düzeylerde olduğu varsayılır.
4	Dış destek ihtimali kısıtlı seviyededir. Desteğin sahibinin destekleme eğilimi ve kabiliyeti konusunda belirsizlikler vardır. Toplumsal ve kamusal destek konusunda belirsizlikler söz konusudur.
5	Dış destek ihtimali var ama belirsizdir. Desteğin sahibinin destekleme eğilimi ve kabiliyetinin olmadığını veya zayıf olduğunu belirtir. Toplumsal ve kamusal destek en düşük düzeydedir.
Uzun ve Kısa Dönem Notları	Tanım
Yatırım Yapılabilir Seviye	Geri ödeme kapasitesi; 'en yüksek', 'çok yüksek', 'yüksek' ve 'yeterli seviye' kategorilerinde sınıflandırılır.
Spekülatif Seviye	Geri ödeme kapasitesi; 'ekonomik koşullara bağlı', 'düşük seviye' ve 'temerrüt ihtimali' kategorilerinde sınıflandırılır.
Temerrüt Seviyesi	Geri ödeme kapasitesi; 'yüksek temerrüt riski', 'çok yüksek temerrüt riski' ve 'temerrüt hali' kategorilerinde sınıflandırılır.

Tablo 3. Derecelendirme Notları

	Uzun Vadeli	Kısa Vadeli	Geri Ödeme Kapasitesi	Destekleme Notları	Ortaklardan Bağımsızlık Notları	Risk Rating Notu	
Yatırım Yapılabilir Seviye	AAA	A-1+	En Yüksek	1	A	90-100	
	AA+		Çok Yüksek			87-90	
	AA					84-87	
	AA-					80-84	
	A+					77-80	
	A	A-1	Yüksek	2	AB	74-77	
	A-	A-2	Alt Orta Sınıf		B	70-74	
	BBB+				69-70		
	BBB	A-3				68-69	
BBB-					67-68		
Spekülatif Seviye	BB+	B	Ekonomik Koşullara Bağlı	3	BC	65-67	
	BB				C	63-65	
	BB-					60-63	
	B+	Düşük Seviye	4		58-60		
	B			CD	57-58		
	B-			D		55-57	
CCC	50-55						
Temerrüt Seviyesi	CC	C	Temerrüt İhtimali	5	E	45-50	
	C		Yüksek Temerrüt Riski ve Kurtarılması Beklenen, İflasa Yakın			40-45	
	DDD	D	Temerrüt, İflas				36-40
	DD					35-36	
	D					0-35	

Kantitatif Verilerin Derecelendirilmesi

Çalışmada kantitatif verilerin kredi notu oluşumundaki etki oranı %70' dir.

Tablo 4. İşletmenin 2010- 2011- 2012 Özet Finansal Verileri

	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012
Toplam Aktifler (000 TL)	6.817	29.991	61.548
Toplam Öz kaynak (000 TL)	4.758	22.476	35.902
Brüt Satışlar (000 TL)	1.835	5.297	3.652
Net Kar (000 TL)	67	903	-2.593
Net Kar Marjı	3,6%	17,0%	-71,0%
Ortalama Aktif Karlılığı	0,0%	4,9%	-5,7%
Ortalama Öz kaynak Karlılığı	0,0%	8,3%	-7,9%
Öz kaynak/Toplam Aktifler	69,8%	74,9%	58,3%
Net Çalışma Sermayesi/Toplam Aktifler	22,8%	17,1%	0,1%
Kaldıraç Oranı	30,2%	25,1%	41,7%
VARLIKLARDA BÜYÜME	0,0%	339,9%	105,2%

Değerlendirilen firmanın mali kriterleri yani kantitatif verileri %41,10 seviyesinde hesaplanmıştır. En düşük oran olarak; Likidite oranı %9,8 hedef puan üzerinden %3,8 puana sahiptir.

Tablo 5. İşletmenin Mali Kriterleri

	Firma Puanı	Hedef Puan
Mali Kriterler	41,1%	70,0%
Aktif Kalitesi	7,0%	9,8%
Sermaye Yeterliliği	6,3%	9,8%
Verimlilik	7,9%	9,8%
Borçluluk	7,2%	9,8%
Likidite	3,8%	9,8%
Karlılık	9,0%	21,0%

Kalitatif Verilerin Derecelendirilmesi

Kalitatif faktörler; kredi değerliliklerinin ölçülebilir ve derecelenebilir olmasında büyük etkiye sahiptir. Kalitatif verilerin çalışmamızdaki derecelendirme payı %30'dur. Bu faktörlerin içerisindeki temel başlıklar; "Faaliyet Değerlendirmesi", "Kurumsal Yönetim", "Ülke Çalışma Ortamı" ve "Sektör, Mali Sicil Kayıtları"dır.

Kalitatif verilerin incelenmesinde; firmanın Faaliyet Değerlendirmesi yapılırken aşağıda yer alan 5 konu dikkate alınmıştır.

- 1. Pazar Payı ve Sürdürülebilirlik:* Pazar payı ve sürdürülebilirlik firmanın üretim ve pazarlama alanına yöneliktir. Burada şirketin yerel pazar payı ürün ve hizmet hâkimiyeti, şirket etkinliğini sağlayan avantajlar veya bu etkinliği bozabilen dezavantajlar değerlendirilir. Ayrıca şirketin ürün çeşitliliği, ürünlere olan talep, şirketin fiyat politikası, hizmet bina ve ekipmanların durumu, firmanın müşteri kalitesi ve profili gibi unsurlar göz önüne alınır.
- 2. Gelir İstikrarı ve Çeşitlendirme:* Şirket gelirlerinin seviyesi ve bu seviyedeki istikrarı değerlendirilir. Ürün ve hizmet çeşitliliğinin ülke coğrafyasındaki durumuna bakılır.
- 3. Firma Değeri:* Şirketin ulusal veya uluslararası pazardaki etkinliği ve büyüklüğü, sektördeki faaliyet süresi, risk planlama stratejileri, şirket binasının, araçlarının, ekipmanlarının sigorta durumu, risk planlama düzeyi, ürün hizmet ve kalite düzeyinin yeterliliği konularını içermektedir.
- 4. Risk Seviyesi ve Kontrol:* Şirketin piyasadaki risk yönetimi etkinliği ve ortaklar arasındaki risk dağılımı ve iç kontrol verimliliğidir. Operasyonel yönetim, gelir-gider yönetimi, likidite yönetimi ve şirket politikasının satışlar ile uyumu konusundaki detaylarını içermektedir.
- 5. İş Planları:* Şirketin iş planlarının gerçekleşme olasılıklarına bakılır ve bütçenin şirket vizyonu ile uyumu incelenir.

Kurumsal Yönetim başlığı altında aşağıda yer alan 5 konu incelenmiştir.

- 1. Hissedarlar:* Hissedarların sektördeki tecrübesi, gerektiğinde şirket ihtiyaçlarını karşılayabilecek gücü, pay devri durumunda engelleyici unsurların varlığı gibi konulara bakılır.

2. *Şeffaflık*: Şirketin ortaklık yapısının şeffaflığı, üst düzey yöneticilerin özgeçmişleri, mali tabloların düzenliliği ve zamanında açıklanma durumu, grup şirketleri varsa onlarla olan ticari ve mali ilişkileri, yöneticilerin şirketle olan ticari ve mali ilişkilerinin açıklığı ve kapsamlı bir bilgilendirme politikasının varlığına bakılır.
3. *Paydaşlar*: Menfaat sahiplerinin yönetime katılmasını sağlayan sistemlerin varlığı, etkin insan kaynakları politikası, müşterilere satış sonrası hizmetler, sosyal sorumluluk politikası, etik kuralların kamuya açıklığı, tedarikçi ve arz departmanlarının varlığı konuları incelenir.
4. *Yönetim Kurulu*: Organizasyon yapılarının açıklığı, yöneticilerin görev, yetki ve sorumluluklarının belirlilik düzeyi, önemli yöneticilerin yedekleri, yönetici gelişim programları, yönetim kurulu politikaları, yönetimin beklenmedik durumlar için kriz planlarının varlığı durumları kontrol edilir.
5. *Stratejik Yönetim*: Stratejik yönetim departmanı, vizyon ve misyonların uygulanma düzeyi, ana stratejilerin varlığını kapsar.

Firmanın bulunduğu Ülke Çalışma Ortamı ve Sektör araştırması yapılırken aşağıda yer alan 2 konunun değerlendirmesi yapılmıştır.

1. *Sektörel Değerlendirme*: Sektördeki kayıt dışı, hükümetin sektöre olan destek durumu, Sektörde şirketin faaliyetini etkileyecek değişim ve risklerin varlığı, sektördeki rekabet durumu, sektöre giriş-çıkışların boyutunu kapsar. Firmanın içinde bulunduğu sektör hakkında; sanayi odaları, ticaret odaları, bankalar, sektördeki diğer firmaların yıllık faaliyet raporlarından yararlanılır.
2. *Ülke Çalışma Ortamı*: Ülkenin iklimi ve çalışma ortamının müsaitliği, operasyonel işlemlerdeki güven düzeyi, çevreye pozitif etkilerinin kontrolünü içerir.

Firmanın mali sicil kayıtları kalitatif verilerin analizinde oldukça büyük öneme sahiptir. Mali sicil kayıtları firmanın geçmiş dönem ve günümüzdeki borçlarını ödeme gücü performansının göstergesi olmasının yanı sıra firmanın geleceğine yönelik tahminlerde bulunulmasına imkan sağlamaktadır. Şirketin ödenmemiş vergi ve SSK gibi borçlarının varlığı, MB kayıtlarındaki aktif limitleri, şirketin ödenmemiş çek ve senedinin varlığı, finans kurumlarına yapılan ödemelerindeki ana gelir kaynağı, faktoring firmaları ile ilişkisi, uzun vadeli finans işlemleri, kaç banka ile

çalıştığı, şirket yöneticilerinin pazar vizyonu, şirketin illegal faaliyetlerinin olup olmadığı, hissedarların, iş ortaklarının ve yöneticilerinin olumsuz kayıtlarının varlığı gibi konularda incelemeler yapılır. Firmanın protestoları ve karşılıksız çekleri hakkında TCMB kaynaklarından bilgi alınır.

Faaliyet Değerlendirmesi %12 ağırlığa sahipken bu firmada %8,7 olarak hesaplanmıştır. Kurumsal Yönetim; %7,5 etki içerisinde %5,9 olarak; Çalışma Ortamı ve Sektör %6 üzerinden %3, Mali ve Sicil Kayıtları %4,5 üzerinden %3,8 olarak hesaplanmıştır.

Firmanın kalitatif verilerinin %30 içerisindeki payı %21,40 olarak hesaplanmıştır.

Yapılan derecelendirme neticesinde elde edilen kantitatif puan ile kalitatif puan toplanarak firmanın kredi derecelendirme yapılmıştır.

Tablo 6. İşletmenin Kalitatif Değerleri

	Alınan Puan	Hedef Puan
Faaliyet Değerlendirmesi	8,7%	12,0%
Pazar payı ve sürdürülebilirlik	2,3%	3,0%
Gelir istikrarı ve çeşitlendirme	2,6%	3,6%
Firma Değeri	2,4%	3,0%
Risk Seviyesi ve Kontrol	0,7%	1,2%
İş Planları	0,7%	1,2%
Kurumsal Yönetim	5,9%	7,5%
Hissedarlar	2,1%	2,6%
Şeffaflık	1,1%	1,5%
Paydaşlar	0,6%	0,8%
Yönetim Kurulu	1,1%	1,5%
Stratejik Yönetim	1,0%	1,1%
Ülke Çalışma Ortamı ve Sektör	3,0%	6,0%
Sektörel Değerlendirme	0,6%	2,4%
Ülke Çalışma Ortamı	2,4%	3,6%
Mali Sicil Kaydı	3,8%	4,5%
Mali Sicil Kaydı	3,8%	4,5%
Genel Toplam	21,40%	30%

Tablo 8’de yer alan bilgilere göre, firmanın kredi derecelendirme notu %62,5 olarak hesaplanmıştır. Firma bu oran ile BB- risk grubuna girmektedir. Bu derecelendirme neticesinde firmanın geri ödeme kapasitesinin; ekonomik koşullardan kaynaklı olarak meydana gelecek olumsuz durumlardan etkileneceğini ifade etmektedir. Her ne kadar mevcut finansal yükümlülüklerini karşılama kapasitesi mevcut koşullarda bir sorun içermese de gelecek dönemlerde devamlılığının olamayabileceği sonucunu vermektedir.

Tablo 7. Derecelendirme Puan Hesaplaması

	Puan
Kantitatif Kriterler Derecelendirme Puanı	41,10%
Kalitatif Kriterler Derecelendirme Puanı	21,40%
Toplam Derecelendirme Puanı	62,50%

Kalitatif Verilerin Değişimi Sonrasında Alternatif Derecelendirme

Kantitatif veriler sabit kalmak üzere; kalitatif verilerde yapılan düzenlemelerle aynı firmanın kredi notu yeniden oluşmuş ve bulunan kredi notu tekrar değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, firmanın öncelikle kantitatif veriler dışındaki kalitatif bilgilerden aldığı puanlar incelenmiştir. Daha sonra firmanın düşük puan aldığı kalitatif bilgilerin tek tek kredi notuna etkisi hesaplanmıştır. Düzenlemede firmanın düşük puan aldığı bilgileri iyileştirmesi durumunda kredi notu üzerinde oluşturacağı olumlu etki hesaplanmıştır.

Faaliyet değerlendirmesi konusunda maksimum seviye %12 iken işletme %11,3 seviyesinde bir puan almıştır. Burada işletmenin %0,7’lik puan kaybının detayına baktığımızda; %0,3’ü Pazar payı ve Sürdürülebilirlik, %0,2 firma değerinden, %0,2 iş planlarından kaybetmiştir.

Gerekli düzenlemelerden sonra ile işletmenin toplam kantitatif değerleri %26 olarak tespit edilmiştir. Bu düzenlemeler, işletmelerin yüksek maliyetlere katlanmadan ve önemli yapısal değişimlere yönelmeksizin elde edilebilecek işlemlerden oluşmaktadır.

Tablo 8. İşletmenin Kalitatif Değerleri (İkinci Bölüm)

	Alınan Puan	Hedef Puan
Faaliyet Değerlendirmesi	11,3%	12,0%
Pazar Payı ve Sürdürülebilirlik	2,7%	3,0%
Gelir İstikrarı ve Çeşitlendirme	3,6%	3,6%
Firma Değeri	2,8%	3,0%
Risk Seviyesi ve Kontrol	1,0%	1,2%
İş Planları	1,2%	1,2%
Kurumsal Yönetim	6,7%	7,5%
Hissedarlar	2,2%	2,6%
Şeffaflık	1,3%	1,5%
Paydaşlar	0,7%	0,8%
Yönetim Kurulu	1,4%	1,5%
Stratejik Yönetim	1,1%	1,1%
Ülke Çalışma Ortamı ve Sektör	3,8%	6,0%
Sektörel Değerlendirme	1,1%	2,4%
Ülke Çalışma Ortamı	2,7%	3,6%
Mali Sicil Kaydı	4,2%	4,5%
Mali Sicil Kaydı	4,2%	4,5%
Genel Toplam	26%	30%

Yapılan düzenlemeler neticesinde işletmenin kredi notu bu defa %67,10 olarak hesaplanmıştır. Bu oran ile işletme BBB- grubuna girmektedir. Dolayısıyla işletmenin geri ödeme kapasitesi “Alt Orta Sınıf” grubuna yükselmiştir. Bu grupta yer alan işletme mevcut finansal yükümlülüklerini karşılamada yeterli kapasiteye sahiptir.

Tablo 9. Derecelendirme Puan Hesaplaması (İkinci Bölüm)

	Puan
Kantitatif Kriterler Derecelendirme Puanı	41,10%
Kalitatif Kriterler Derecelendirme Puanı	26,00%
Toplam Derecelendirme Puanı	67,10%

Faaliyet değerlendirmesi ana başlığı altında; Şirketin fiyat politikalarının verimlilik seviyesinin yüksek olması ve buna bağlı olarak verimlilik için avantaj yaratması, ürünlerin talep eğrisinin olumlu seyri, işletmenin ülke coğrafyası içerisindeki müşteri çeşitliliği bakımından dengeli dağılımı, şirketin ekipman, bina ve taşıtlarının sigortalı olması, şirketin risk planlama servisinin bulunması, operasyonel yönetim etkinliği, iç kontrol, piyasa riski yönetim etkinliği, kısa vadeli döviz pozisyonu ve likidite yönetimindeki olumlu değişikliklerin sağlanması iş planlarının bütçe ve vizyonla uygunluğu ve planların gerçekleşme olasılıklarına yönelik düzenlemeler; işletmenin faaliyet değerlendirmesi alanındaki ilk analiz puanı %8,7 den %11,3 seviyesine yükseltmiştir böylelikle %2,6 puanlık artış olmuştur.

Kurumsal Yönetim ana başlığı altında; Hissedarların; gerekirse şirket ihtiyaçlarını karşılayabilecek güce sahip olmaları gerekmektedir. Firmanın hissedarları bu güce sahipse; hissedarlar başlığı altındaki değerlendirmeden firma yüksek puan almaktadırlar. Aksi durumda daha düşük puan almalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla firmalar ortaklık yapılarını güçlü hale getirmelidirler. Ayrıca şirketin kapsamlı bir bilgilendirme politikası oluşturması ve ortaklık yapısının şeffaflığı, etkili insan kaynakları politikası ve sosyal sorumluluk politikasının bulunması, yöneticilerin yeterliliği, beklenmedik durumlar için kriz planlarının oluşturulması, yönetim kurul komitelerinin varlığı ve ana stratejilerinin bulunması halinde kurumsal yönetim başlığı altındaki ilk aşamada alınan %5,9 puanı %6,7'ye yükselterek %0,8 puan artış sağlamıştır. İlk aşamada firma kurumsal yönetim ana başlığı altındaki değerlendirmelerden düşük puan almıştır. Kurumsal yönetim anlayışının bulunması firmanın hem geleceği açısından hem de finansman ihtiyacını gidermesi açısından büyük öneme sahiptir.

Sektörde şirketin faaliyetlerini etkileyecek olumsuzlukların yaşanması durumuna yönelik önlemlerin geliştirilmesi, operasyonel işlemlerdeki güvenlik düzeyinin olumlu seviyede olması çalışma ortamı ve sektör puanı %3,0'den %3,8 seviyesine yükselterek %0,8 artış sağlamıştır.

Ayrıca işletmenin faktoring firmalarından finans sağlama durumundaki azalma mali sicil kaydı alanındaki puanı %3,8'den %4,2 seviyesine yükselterek %0,4 artış sağlamıştır.

Sonuç ve Öneriler

KOBİ'lerin kredi değerliliklerinin ölçümünde risk seviyelerinin düşük çıkması kullanacakları kredinin maliyeti ve kredi limitleri açısından büyük öneme sahiptir. Firmanın daha az maliyet ile finansman ihtiyacını

sağlayabilmesi ve kriz anlarında faaliyetlerinin ve nakit akışının olumsuz etkilenmemesi için bazı değişim ve yenilikleri yapmaları gerekmektedir.

KOBİ'lerin kendi yapılarından kaynaklanan sorunlarının giderilmesi konusunda yetersiz bilgi sahibi olmaları kredi ve finansman taleplerinde sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. KOBİ'lere finansman sağlayan kuruluşlar veya kredi veren kurumlar yaptıkları ölçümlerle işletmenin risk seviyesini belirlemektedirler. Bu ölçümlemede mali veriler dışında, mali olmayan verilerinin etkisi işletmenin gelecekteki kredi değerliliğini yansıtmaya açısından büyük öneme sahiptir. Bu çalışmada kalitatif faktörlerin işletmenin kredi derecelendirmesi üzerindeki etki oranını ölçümlemek amacıyla iki bölümden oluşan bir uygulama çalışması yapılmıştır.

Uygulamanın ilk bölümünde, ticaret sektöründe faaliyet gösteren Gıda, Tarım ve Hayvancılık alt sektöründe faaliyet gösteren örnek bir işletmenin, bir kredi derecelendirme kuruluşu tarafından yapılan kredi raporu incelenmiştir. Bu derecelendirmede mali veriler %70, mali olmayan veriler ise %30 etki oranına sahiptir. Söz konusu işletme yapılan derecelendirme neticesinde %62,5 puan ile BB- grubunda yer almıştır. BB- işletmenin ekonomik koşullardan etkileneceğini ve kredi değerliliği bakımından riskin bulunduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla kredi veren kuruluşlar bu puana istinaden, işletmeye verecekleri kredi miktarını daha sınırlı, üstlenilen risk nedeniyle faiz oranını daha yüksek tutacaklardır.

İkinci bölümde ise işletmenin kantitatif verilerini değiştirmeden sadece kalitatif verilerinde gerçeğe uygun düzenlemeler yapılmıştır. Kalitatif verilerde düzenleme yapmadan önce firmanın düşük puan aldığı konular tek tek incelenmiştir. Sadece kalitatif başlıklarda yer alan konularda firmanın düzenleme yapması halinde kredi puanının ne kadar yükselebileceği hesaplanmıştır. Bu düzenlemeler işletmede, yüksek maliyetlere katlanmadan ve ciddi yapısal değişiklik gerektirmeden sağlanabilmektedir. Bu şekilde revize edilmiş bilgilerin sisteme girilmesi ile işletmenin puanı %67,10 BBB-seviyesine yükselmiştir. Bu puan, işletmenin ekonomik koşullardan direkt etkilenmeyecek alt orta sınıf grubuna girmesini sağlamaktadır. Kredi notunun ilk bölümdeki BB- den, BBB- durumuna yükselmesi işletmenin kredi risk seviyesini düşürmüştür. Dolayısıyla işletmenin kredi risk seviyesi yüksek olmadığı için kullanacağı kredinin faiz oranının düşük olması, daha düşük maliyet ile finansman ihtiyacını karşılamasını sağlayacaktır. Ayrıca kredi veren kuruluş kredi limiti konusunda daha esnek olacaktır.

Sonuç olarak; KOBİ'lerin; finansman ihtiyaçlarını gidermede yaşadıkları sorunları minimum seviyeye indirebilmeleri için mali verilerinin dışında yönetim şekillerine de önem vermeleri gerekmektedir. Kurumsal yönetim anlayışını benimseyerek ortaklık yapılarını güçlü hale getirmelidirler. Ayrıca pazar faaliyetlerinde ve ilgili iş kolunda uzmanlaşarak sektördeki değişim ve gelişime uyum sağlamalıdır. Firmaların ödemelerini ve nakit akışını doğru yönetmesi ise mali sicil kayıtlarına olumlu yönde yansıtacaktır. Dolayısıyla firma, kredi veren kurumların yaptığı incelemelerde düşük riskli grubunda yer alacağından, finansman ihtiyaçlarını daha az maliyet ve daha yüksek limitlerle karşılayabilecektir. Bu değişim KOBİ'lerin finansman yapısını güçlendirecek, yabancı finansal kaynak ihtiyacının uygun koşullarla karşılanabilme düzeyini yükseltecek, ekonomik daralma dönemlerinde zorluklara karşı daha dirençli kalmalarını ve mali sorunlarla daha rahat başa çıkabilmelerine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akgüç, Ö. (2011). Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi. İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık.
- Ayanoğlu, Y., Ertürk, B. (2007). Modern Kredi riski Yönetiminde Derecelendirmenin Yeri ve İMKB'ye Kayıtlı Şirketler Üzerinde Bir Uygulama, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 9/2.
- Bankacılar Dergisi (2006). Kredi Riski Modelleri, TBB Çalışma Grubu, Sayı: 57.
- Bulutçu, Ö. (2007). Yeni Basel II Kriterlerine Uygun Şirket Derecelendirmesi. İstanbul: Forum Meiad Yayıncılık.
- Candan, H., Özün, A. (2006). Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II, İstanbul: T.C. İş Bankası Kültür Yayınları, 1. b.
- Çabukel, R. (2007). Bankaların Kurumsal Kredileri Açısından Kredi Riski Yönetimi ve Basel II Uygulaması. Türkiye Bankalar Birliği Yayını.
- Çonkar, K., Yolaş Vurur, N.S. (2008). "Türkiye'de KOBİLER Derecelendirilme Notu Almalı mı?", Basel II'ye Geçiş Öncesi KOBİ'lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorun ve Çözüm Önerileri Bildiriler Kitabı, İzmir Ekonomi Üniversitesi, 2-4 Mayıs 2008.
- Çümen, A. (2011). Basel II Sürecinde Kredi Derecelendirme ve Bir Tekstil İşletmesinde Uygulanması, Celal Bayar Üniversitesi, İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 18(2).

- Demir, Y., Özdemir, O., Eren, İ. (2008). Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Finansal Yönetim Uygulamaları. Ankara: Asil Yayın.
- Karagöl, E.T., Mihçioğur, (2012). Kredi Derecelendirme Kuruluşları: Alternatif Arayışlar, STK (Siyaset ve Toplum Araştırmaları Vakfı) Rapor, No: 7.
- Oktay, E., Güney, A. (2002). Türkiye’de KOBİ’lerin Finansman Sorunu ve Çözüm Önerileri, “21.Yüzyılda KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu”, 03-04 Ocak 2002, Doğu Akdeniz Üniversitesi, K.K.T.C.
- Seval, B. (1990). Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi. İstanbul: Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 59 Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı Yayın No: 11.
- Şakar, H. (2002). Bankalarda Kredilendirme Teknikleri. İstanbul: Akdeniz Yayıncılık. Temmuz.
- TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) (2011). Bankaların KOBİ’lere yönelik Nakdi Kredi Uygulamaları, Ankara.
- Uluyol, O. (2013). Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Finansal Yönetim Uygulamaları, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Ekim.
- Yalçın, H., Önder, A., Aksel, K., Özyürek, N. (2006). Şirket Derecelendirmesinde Basel II Perspektifi, PwC Türkiye V. Çözüm Ortaklığı Platformu, Aralık.
- Zengin, Y., Erdener, E. (2008). Basel II: Şirket Derecelendirmesinde Kalitatif Faktörlerin Geliştirilmesi, İzmir Ekonomi Üniversitesi Bildiriler Kitabı, 2-4 Mayıs 2008.